

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2011. október 17.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**NEMZETI ERŐFORRÁS
MINISZTERIUM**

Figyelem!

**A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő
minden jó választ el kell fogadni!**

A helyesírás és az íráskép minősítését l. a mellékletben!

Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Berzsenyi Dániel: *A magyarokhoz*

Romlásnak indult hajdan erős magyar!
Nem látod, Árpád vére miként fajú?
Nem látod a bosszús egeknek
Ostorait nyomorúlt hazádon?

S egy gyenge széltől földre terítettik!
Így minden ország támasza, talpköve
A tiszta erkölcs, melly ha megvész:
Róma ledúl, s rabigába görbed.

Nyolc századoknak vérzivatarja közt
Rongált Budának tornyai állanak,
Ámbár ezerszer vak tüzedben
Véreidet, magadat tiportad.

Mi a magyar most? - Rút sybarita¹ váz.
Letépte fényes nemzeti bélyegét,
S hazája feldult védfalából
Rak palotát heverőhelyének;

Elszórja, hidd el, mostani veszni tért
Erkölcöd: undok víperafajzatok
Dúlják fel e várt, melly sok ádáz
Ostromokat mosolyogva nézett.

Eldődeinknek bajnoki köntösét
S nyelvét megúnván, rút idegent cserélt,
A nemzet örlelkét tapodja,
Gyermeki báb puha szíve tárgya.-

Nem ronthatott el tégedet egykoron
A vad tatár khán xerxesi tábora
S világot ostromló töröknek
Napkeletet leverő hatalma;

Oh! más magyar kar mennyköve villogott
Atila véres harcai közt, midőn
A fél világgal szembeszállott
Nemzeteket tapodó haragja.

Nem fojthatott meg Zápolya öldöklő
Századja s titkos gyilkosaid keze,
A szent rokonvérbe feresztő
Visszavonás tüze közt megálltál:

Más néppel ontott bajnoki vért hazánk
Szerzője, *Árpád* a Duna partjain.
Oh! más magyarral verte vissza
Nagy Hunyadink Mahomet hatalmát!

Mert régi erkölcs s spártai férjfikar
Küzdött s vezérlett fergetegid között;
Birkózva győztél, s Herculesként
Ércbuzogány rezegett kezében.

De jaj! csak így jár minden az ég alatt!
Forgó viszonság járma alatt nyögünk,
Tündér szerencsénk kénye hány, vet,
Játszva emel, s mosolyogva ver le.

Most lassu méreg, lassu halál emészt.
Nézd: a kevély tölgy, mellyet az éjszaki
Szélvész le nem dönt, benne termő
Férgek erős gyökerit megőrlik,

Felfogat a nagy századok érckeze
Mindent: ledúlt már a nemes Ílion,
A büszke Karthágó hatalma,
Róma s erős Babylon leomlott.

(1796–1810 között. Végleges formája 1810.)

Forrás: *Berzsenyi Dániel művei*, Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 106–7.

¹ elpuhult, erkölcstelen. Szübarisz város lakói hírhedtek voltak erkölcstelenségükről.

1. Adja meg az alábbi, a költeményben szereplő kifejezések egy-egy mai megfelelőjét!

- a) fajúl: pl. fajul / elfajul / elkorcsosul
b) feresztő: pl. füröszdő / fürdető
c) fergetegid: pl. fergetegeid / felhőid / esetleg: viharod
d) tapodó: pl. (el)taposó / eltipró

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helytálló válasz (rokon értelmű mai kifejezés): 1 pont.

Téves, hiányzó válasz: 0 pont.

2. A magyarokhoz az antik mitológia és történelem, a magyar eredettörténet és történelem számos elemét megidézi. Említsen két stíluskorszak-sajátosságot, melyek e költői gyakorlat háttérében állnak!

Lehetséges válaszselemek:

- a klasszicizmus fontos stílusjegye az antik mitológiai és történeti elemek megidézése
- a nemzeti gondolat a magyar klasszicizmus jellemzője
- a nemzeti gondolat romantikus toposz is egyben

Adható: 2, 1, 0 pont.

1 helytálló korszaksajátosság megnevezése: 1 pont.

Téves, hiányzó válasz: 0 pont.

3. Mi jellemzi a vers időszerkezetét és az idősíkok értékviszonyait? Rövid összegzése legalább három érdemi válaszselemet tartalmazzon!

Lehetséges válaszselemek:

- időszerkesztés: az értékekben szegény jelen szembeállítás a múlt értékgazdagságával
- a múlt történelmi sikerei, nagy alakjai szemben a jelen kisszerűségével
- jelen idő: értékvesztés, értékiszegény állapot
- múlt idő: értékteljes (történelmi múlt)
- értékiszegényítés, feszültség, szembenállás

Adható: 3, 2, 0 pont a válasz minőségétől függően. 1 pont nem adható.

Minden jó válaszselem: 1 pont. Csak 1 válaszselemért nem jár pont.

Téves, hiányzó válasz: 0 pont.

4. Szerb Antal így látta Berzsenyit:

„Toldi Miklós mint ódaköltő – de malomkövek helyett monumentális hasonlatok egymásra dobálásában valósítja meg félelmetes erejét. Minden az erő körül forog költészetében, Múzsája is birkózva győz, és ércbuzogány rezeg kezében. Az életet is, mint roppant erőnek az enyészet ellen való hasztalan harcát éli át, és önti bele költészetébe. Zrínyi korában az erő még mint tárgyi mozzanat kerülhetett bele az írói alkotásba. Berzsenyi kevésbé heroikus korában az erő mint formateremtő energia teszi magában állóvá a dunántúli késő Herkules művészetét.”*

* Szerb Antal: *Magyar irodalomtörténet*. Magvető, 1991. 236.

Sorolja fel a vers azon nyelvi-poétikai jellemzőit, amelyek szerepet játszanak az erő, a dinamika hatásának felkeltésében! Négy jellemzőt említsen!

Lehetséges tartalmi elemek:

- a képalkotás és az asszociációk váratlansága
- a feszültségkeltés (ellentétek)
- a háború, a halál képei
- a radikális értékszembesítés
- retorikai eszközök: felkiáltás, megszólítás, kérdések
- a ritmika merevségét oldó áthajlások
- felnagyítás

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

1 helytálló válaszelem: 1 pont.

Téves, hiányzó válasz: 0 pont.

5. Milyen költői kép a Berzsenyi-műben szereplő *kevény tölgy*? (Lásd a 7–8. versszakot!) Értelmezze három sajátossággal a megnevezett költői kép versbeli szerepét és jelentését!

Lehetséges válaszok:

A költői kép megnevezése: allegória (elfogadható még: jelkép, összetett metafora)

Versbeli szerep és jelentés:

- retorikai szerepe: az illusztráció, a bizonyítandó állításnak a természeti képpel való szemléltetése
- antik eredetű, Horatiustól származó költői kép (toposz)
- az allegória sajátosságainak megfelelően a költő értelmezi is a képet
- a költői kép egymással ellentétes jelentésű tartalmak hordozója (pl. büszke tartás, a nemzet ereje, az erkölcstelenségéért lehanyatló nép, a külső ellenséggel szembeni kiállás, a nemzeten belüli ellentétek)

A költői kép megnevezése: 1 pont.

1 helytálló értelmező elem: 1 pont

2 helytálló értelmező elem: 2 pont

3 helytálló értelmező elem: 3 pont

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Téves, hiányzó válasz: 0 pont.

6. Jellemezze röviden a költemény verselését!

Lehetséges válaszelemek:

- alkaioszi strófa
- kötött antik strófászerkezet
- a strófászerkezetet alkotó kötött sorok merevségét retorikai eszközök oldják (áthajlás, sorokon belüli mondatok, a modalitás változatossága)
- beszédszerű tagolhatóság

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

1 helytálló válaszelem: 1 pont.

Téves, hiányzó válasz: 0 pont.

Az alkaioszi strófa megnevezése önmagában: 3 pont.

7. a) Nevezze meg, mi a vers műfaja! Sorolja fel ennek a műfajnak a főbb jellemzőit, sajátosságait! Három jellemzőt említsen!

Lehetséges válaszlelemek:

A műfaj megnevezése: óda

A műfaj három jellemzője:

- emelkedett hangú
- magasztos tárgyú
- rendszerint bonyolult ritmikájú és felépítésű terjedelmesebb költemény
- többnyire egyetemes érvényű gondolat hirdetője
- az európai ódaköltészetben két típus alakult ki: a pindaroszi és a horatiusi
- sajátos, az odafordulást és az érvelést is magában foglaló kompozíció

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A műfaj megnevezése: 1 pont.

Minden helytálló válaszlelem: 1 pont.

Téves, hiányzó válasz: 0 pont.

b) Miért lehet jellemző az egyes szám második személy használata erre a műfajra? Válaszát legalább két, e műfajba sorolt költemény (szerző, cím) említésével támassza alá!

Lehetséges válaszlelemek:

- az óda eredetileg dicsőítő ének (hasonlóan a himnuszhoz, csak nem istenséget szólít meg)
- jellemzője a magasztalás tárgyra irányuló megszólítás
- a kapcsolatteremtés szándéka, a közvetlenség megteremtése
- pl. Schiller: *Az örömhöz*, Shelley: *Óda a nyugati szélhez*, John Keats: *Óda egy görög vázához*, József Attila: *Óda*

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

Az indoklás: 1 pont.

Szerző és műcím helytálló megnevezése: 1 pont.

Csak műcím megnevezése szerző nélkül: 0 pont.

Csak szerző megnevezése műcím nélkül: 0 pont.

8. Állapítsa meg a következő szavak mondatrészi, illetve szófaji szerepét a költemény első sorában!

indult – szófaja: (befejezett) melléknévi igenév

magyar – mondatrészi szerep: szervetlen mondatrész / megszólítás

Adható: 2, 1, 0 pont.

Részfeladatonként adható: 1, 0 pont.

Téves, hiányzó válasz: 0 pont.

9. Kölcsey Ferenc híres kritikájában többek között azt vetette Berzsenyi szemére, hogy képei túl merészek, zavarosak. Berzsenyi így válaszolt a kritikára:

„Az oly expressiók,² mint: *dithyrámbok lángköre s gőztorlatok alpesi*, nékem sem tetszenek, ha azokat hideg szemmel nézem, de vajon hideg szemmel kell-e azokat nézni?

² expressiók: kifejezések

Vajon nem válik-e az egész poézis sült bolondsággá, ha azt hideg szemmel nézzük? De tegyük magunkat azon exaltált³ szellembe, melyben azok mondvá vagynak, tehát látni fogjuk, hogy azok nem egyebek, mint azon szellemnek természetes öltözetei, azaz az exaltált képzelődésnek exaltált képei.”**

Mutassa be, milyen elképzelések és művészeti törekvések állnak Berzsenyi érvei mögött? Összefüggő kifejtése legalább 3 válaszlelemet tartalmazzon!

Lehetséges válaszlelemek:

- a romantika (esetleg szentimentalizmus) esztétikai, poétikai elvei
- az érzelm kultusza
- a zseni esztétikája
- a „hideg” értelem háttérbe szorítása
- nyelvteremtő erő
- festőiség, zeneiség
- a váratlan, a szabad asszociáció
- az eredetiség kultusza
- a képzelet szárnyalása
- a költői kép, elsősorban a metafora meghatározó szerepe

Adható: 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Helytálló válaszlelemekért adható: 3, 2, 1, 0 pont.

A nyelvi megformáltságért adható: 2, 1, 0 pont.

10. Ady Endre magyarság-verseiben Berzsenyi költeményeihez hasonlóan döntő szerep jut az értékszembesítésnek. Fejtse ki röviden, mi a közös és mi a lényegi eltérés abban az értékellentétben, mely a két költő magyarságképében megjelenik! Érvelésében lényeges tartalmi elemekre hivatkozzon, és említse két Ady-verse is!

Lehetséges válaszlelemek:

- közös: a jelen magyarság léthelyzetének kritikája
- Berzsenyinél erkölcsi, Adynál társadalmi, szociális, kulturális indíttatású bírálat
- Berzsenyinél a magyarsághoz való érzelmi viszony elfogadó, azonosuló
- Adynál – az életmű különböző szakaszaiban változóan – ambivalens
- Berzsenyinél a múlt dicsősége megtartó, példaadó érték, Adynál a jelen képe ellenpontozódik a mitikus múlttal, illetve a Párizs-motívummal
- Ady-versek: pl. *A föl-földobott kő*, *A Tisza-parton*, *Párizs, az én Bakonyom*, *A Gare de l’Esten*

Adható: 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A tartalmilag és nyelvileg igényes kifejtésért adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

1 helytálló Ady-vers címe: 1 pont.

2 helytálló Ady-vers címe: 2 pont.

Téves, hiányzó válasz: 0 pont.

³ exaltált: egzaltált, elragadtatott, túlfűtött, egy érzés vagy hangulat által megragadott

** Berzsenyi Dániel: *Észrevételek Kölcsey recenziójára*. Osiris Kiadó, 2004. 214–5.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg egy vagy több szövegalkotási feladatot, az adott feladat(ok)ra kapott pontszáma: 0.
2. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldást értékelni kell.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A helyesírási hibapontok megállapításához a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor és a szövegalkotási feladatok megoldásait együttesen kell figyelembe venni.
5. A jelölésben, valamint a helyesírási hibák pontozásában a mellékletben közöltek kell alkalmazni.

EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Elérhető: 25 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
25-20 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás igényesen megvalósul - meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - ítélőképesség - kifejtett és lényegi állítások - meggyőző érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - világos gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul 	<ul style="list-style-type: none"> - egyértelmű - gördülékeny (<i>pl. választékos szóhasználat, pontos mondszerkesztés</i>) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
19-10 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás tulajdonképpen megvalósul - nem eléggé meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - az állításokat nem kellően alátámasztó példák, érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - tévesztés a szerkezeti egységek arányában - logikai hiányok 	<ul style="list-style-type: none"> - a szókinccs nem elég árnyalt - kisebb mondszerkesztési hibák - nyelvi-nyelvtani hibák (<i>pl. egyeztetés, vonzat</i>)
9-1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás nem elég igényes (<i>pl. általánosságok, önisméltés, tévedések</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (<i>pl. összefüggésbeli hiányosságok</i>) - kirívóan rövid terjedelem 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes szókinccs - igénytelen mondathasználat - a hangvétel nem megfelelő (<i>pl. élőbeszédszerű pongyolaságok</i>) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Egy mű értelmezése

Értelmezze a költeményt! Mutassa be, miként ötvöződnek Kassák Lajos alkotásában egy klasszikus műfaj hagyományai az új, expresszionista-aktivista életérzéssel és beszédmóddal?

Kassák Lajos: *Örömhöz*

Rest árnyéka bennem Jézus ájuló testének:
ó Szomorúság. Lásd, a szakadt, fekete városokban,
hol most a kadáverek* kék rózsái illatoznak
s csak a legyek bús falánxa** vándorol ide-oda a csöndben,
én a szüzek bünbeesésére kóstolom a mustot
s az új Messiások elé harangozok,
kiket majd a század telt ütere dob ki a fórumokra.

Én most az Öröm égő bokraiba takaródzom –
s nekem már nincs semmi: ami van s csak az van: ami nincsen.
A hült romokon Énem új arcát énekelem
s a rónák kiserkent zöldjét, a hegyek fehér gleccsereit,
nyers, keveredő tömegekkel a roppant metropoliszokat
s külön a kovácsok öklét, a bankárok sárga tigrisszemeit,
a leszálló bűvárt, a kertészt s a kötélidegzetű pilótát.

Az élet billió lehetőségét csapolom ki magamból
s a nevetés aranyvillája koppan a fogaimon.
Az öröm és az akarat bitangoló híme vagyok,
s bolond csikó, tág cimpákkal nyeritek az időkbe:
hol majd Vesztfália mély acélhámorai dalolnak nekünk
s igás ökrei után a vad, kunsági paraszt,
Pétervár 1905-je, a champagnei víg szüretelők –
s ó lásd! az én részeg, utcai nyelvem is, ki most
elsőnek dobja be magát az új földre.

(1915)

Szómagyarázat:

* hulla, tetem

** sűrű, tömött, zárt hadrend

Forrás: Kassák Lajos: *Válogatott versek*. Magvető Könyvkiadó, 1973. 23.

Lehetséges tartalmi elemek:

- a műfaj óda; a műfajcsoport más műfajai is – kellő indoklással – elfogadhatóak (himnusz, rapszódia);
 - a kassáki aktivizmus a szegényekkel, a kitzsítottakkal való szociális elkötelezettséget jelent;
 - a kassáki világgépi elkötelezettség célja az önmagát és a világot alakítani képes ember megvalósítása;
 - a kassáki aktivizmus-expresszionizmus – a stílusirányzat fő vonulatával szemben – nem a belső szorongás, hanem a bizakodás, a tett és akarat kifejezője;
 - a kassáki stílusesszközök az expresszionizmus formakincsével rokonok, de a költő merít a futurizmus és a dada kifejezőeszközeiből is;
 - műfaji hagyomány a magasztos tárgy megjelölése a címben (a Kassák-mű Schiller *Az örömhöz* című költeményének párverse);
-

- konvenció az egyediségében megélt, de általános érvényű gondolat kimondása;
- Kassák a múlttal leszámoló, a jövőben kiteljesedő Ént, Embert és Világot ünnepli;
- az egyediségében is közös élmény tükröződik az egyes szám első személyű és a többes számú megnyilatkozások váltogatásában;
- hagyomány a műfaj erős retorizáltsága, retorikus felépítettsége;
- Kassáknál a kijelentés-sorozatot a két felszólítás (*lásd!*) tagolja és teszi retorikussá;
- az *Örömhöz* áradó, expresszív beszédmódjának, szabad vers jellegének az idő- és állapotszembesítés adja a keretét;
- műfaji elvárás a lexika és a hangnem emelkedettsége;
- az *Örömhöz* nyelve heterogén lexikából (ipari, politikai-mozgalmi, vallási, filozófiai, argó) tevődik össze;
- Kassák képalkotásában a hétköznapi-elkoptatott metaforák keverednek a szokatlan egyedivel.

REFLEKTÁLÁS EGY JELENSÉGRE

Elérhető: 20 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
20-15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek alkalmazása - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - személyes álláspont megfogalmazása - kifejtett állítások - releváns, a feladat elvárásainak megfelelő példák, hivatkozások - helytálló, meggyőző érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - világos, átgondolt, meggyőző gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul 	<ul style="list-style-type: none"> - egyértelmű - gördülékeny (<i>pl. választékos és szabatos szóhasználat, pontos mondatszerkesztés</i>) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
14-10 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek nem kellő mélységűek vagy alaposak - a személyes álláspont hiányzik - az érvek nem mindig támasztják alá kellő mértékben az állításokat - előfordulnak felületes kijelentések 	<ul style="list-style-type: none"> - a gondolatok közötti összefüggés nem mindig világos - szerkezeti aránytalanság (<i>pl. fontos dolgok elválasztása lényegtelenebbtől</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - a szókincs nem elég árnyalt - kisebb mondatszerkesztési hibák - helyenként nyelvi-nyelvtani hibák (<i>pl. egyeztetés, vonzat</i>)
9-1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - általánosságok - ismétlések - tárgyi tévedések - kevésbé meggyőző állítások, példák, érvek - önálló vélemény hiánya vagy felületessége - az író „elvész” a dolgozatban 	<ul style="list-style-type: none"> - a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (<i>pl. összefüggésbeli hiányosságok</i>) - homályosság a részek összefüggésében - kirívóan rövid terjedelem 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes szókincs - igénytelen mondathasználat (<i>pl. dagályos, túl egyszerű, azonos szerkezetű</i>) - a hangvétel nem megfelelő (<i>pl. élőbeszédszerű pongyolaságok</i>) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Reflektálás egy jelenségre

Nemes Nagy Ágnes többször is értelmezte a magyar költészet nagy alkotásait. Olvassa el figyelmesen Petőfi Sándor A Tisza című versének kapcsán kifejtett gondolatait!

„Nagyobb igazságnak tartom, ha *A Tiszát* egy lelkiállapot, sőt annál is több: egy lelki alkat rajzának nevezzük. *A Tiszát* én valósággal Petőfi önarcképének tekintem, és mert nem annak szánt, annál jellemzőbb önarcképnek. Jelen van benne egy intenzív, boldog világbefogadás és egy extenzív, világot benyelő indulat együttese. [...] csak így, egy tárgyba, egy tájba vetítve.”

Mi a véleménye természet, mű és ember így felfogott viszonyáról? Fogalmazza meg, milyen jelentések, képzetek társulhatnak a műalkotásokban a táj megjelenítéséhez, leírásához? Reflektálásában szembesítsen egymással néhány olyan irodalmi alkotást is, amelyekben élesen különbözik a természet és a benne élő, azt szemlélő ember kapcsolata!

Forrás: Nemes Nagy Ágnes: *Szőke bikkfiák*. Móra Kiadó, 1988. 42.

Lehetséges tartalmi elemek:

A kifejtés többféle módon oldható meg jól. Az érvelésből ki kell derülnie: hogy a vizsgázó – elfogadólag vagy vitázva, de – megértette, hogy a természetben, a tájban önmagunk összetett lelki képét is szemléljük, szemlélhetjük.

Az irodalmi hivatkozások, példák származhatnak különböző korokból, különböző alkotóktól, de a történetiség, a történeti szemlélet nem követelmény. A megoldás minősége nem az idézett példák számától függ, hanem attól, mennyire képesek meggyőzően alátámasztani a reflektálást.

Lehetséges példák:

- középkor: ember és természet analógiája és a teremtettségben való egysége, Assisi Szent Ferenc: *Naphimnusz* – a természeti világ szépségének leírása;
 - Janus Pannonius: *Búcsú Váradtól* – a téli táj megjelenítése egyszerre reális természeti és belső, lelki táj;
 - a felvilágosodás: a 18. század végére az ipari forradalom, a technika és a városiasodás térhódítása ellenében a természet ellenpont, nosztalgia;
 - a klasszicista leíró versek eszményi *tájat* jelenítenek meg antik utalásokkal és minták nyomán;
 - szentimentalizmus (érzékenység): a táj a lírai én, illetve elbeszélő érzélemvilágának tükré, illetve menedéket nyújt számára (pl. Csokonai: *A tihanyi Ekhóhoz*, *A Magánossághoz*);
 - Csokonai: *Az estve* – nem pusztán természetleírás, a lírai én lélekállapotával egybecsengő kiindulópont;
 - Berzsenyi: *Vitkovics Mihályhoz* – az episztola vidék és város (életforma, értékek) szembeállítására;
 - Goethe: *Vándor éji dala* – én és természet teljes összhangja;
 - romantika: a szépséget a természet alkotta szabálytalan formák fenséges hatásában is kereste; panteisztikus világszemlélet, a szabadság teljességének jelképe (pl. Shelley: *Óda a nyugati szélhez*);
 - Emily Brontë: *Üvöltő szelek* – táj és ember tökéletes egysége, a táj változásai a szereplők sorsának alakulására rimelnek;
-

- Petőfi tájleíró versei: a természeti környezet bemutatása személyes értékválasztás eredménye (pl. *Az Alföld*); a szemlélet- és ábrázolásmód jellemzője e bensőségesség, a megjelenített táj az egész életmű egészében jelképes vonatkozású is (pl. *A puszta, télen, A Tisza*);
- Jókai: a „lírai” megjelenítés eszköze a tájrajz; *Az arany ember* – az állandóan változó látomásszerű tájak a főhős (Tímár) lelkivilágának változásait is kifejezik, a „Senki szigete” civilizációtól érintetlen természet utópiája;
- Mikszáth: természetleírás és lelkiállapot összefüggése, egymásba játsása (pl. *Az a fekete folt*);
- szimbolizmus: a képek nem szemléltető, leíró szerepet játszanak, a vers konkrét jelenet-zettség megszűnik, a költemény színtere metaforikus, belső (lelki) táj;
- Ady: verseiben a táj elátkozott föld, versei látomásszerűen megidézik a tájat, tájverseinek alaphelyzete a költői én és külvilág ellentéte;
- József Attila: a mikroképekből összeálló külvárosi táj a hiány, az elidegenedtség, az üresség mint lelki kép tárgyiasítása, külső formája (pl. *Elégia, Külvárosi éj, Téli éjszaka*);
- a civilizáció és a természet összebékíthetlenségének érzése a mai ember egyik alapproblémája.

GYAKORLATI ÍRÁSBELISÉG

Elérhető: 15 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
15–11 pont	- megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - meggyőző, hiteles, életszerű - gondolatgazdag, ötletes	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak
10–5 pont	- lényegében megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - az érvek, indoklások nem eléggé meggyőzőek	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1-2 elem nem teljesül - nincs félreértésre okot adó hiba	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1-2 elem nem teljesül
4–1 pont	- nem elégséges tartalmi indoklás (pl. <i>szegényes, nem életszerű</i>)	- formai hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (pl. <i>műfajtévesztés</i>)	- nyelvi-stiláris hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (pl. <i>tévedés a regiszter választásában</i>)

Gyakorlati írásbeliség

Egy hírportálon jelent meg a következő tartalmú hír:

Már több városban is hamisítják a mozgáskorlátozott-igazolványokat. Hat esetben voltak be az utóbbi napokban mozgáskorlátozott-igazolványt azoktól, akik jogtalanul használt okmánnyal foglalták el a helyeket a belvárosi fizető parkolóknban.

Egy civil szervezet a társadalmi együttérzés, szolidaritás megnyilvánulásaival is foglalkozik. A szervezet tagjaként írjon vitaindítót a helyi újságba a fenti jelenség társadalmi veszélyéről, utaljon arra, hogy milyen következményei lehetnek az idézett visszaélésnek!

Formai elemek:

- visszafogott, de hatásos cím;
- a figyelem felkeltése;
- a megnyilvánulás egységes hangneme;
- összegző lezárás.

Tartalmi elemek:

- a probléma megjelölése és értelmezése;
- a lehetséges társadalmi következmények kifejtése (pl. az együttérzés csökkenése, a fogyatékkal élők élethelyzetével való visszaélés és konkrét hátrányok, jogtalan gazdasági előny);
- a kommunikációs helyzetnek és a témának megfelelő meggyőző érvelés;
- a visszaélés társadalmi kockázatainak felsorolása és rövid kifejtése;
- a továbbgondolás lehetséges szempontjai;
- különféle álláspontok felvázolása.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.

Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: ⇨

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ⇩

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊔

Különírás jele: ⊘

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználata: –1 pont

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknévek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly - j* tévesztése közhasználatú szótöbben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
 2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
 3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
 4. betűtévesztés
-

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont – a hibák típusától és mennyiségétől függően)

1. mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 hiba 1 pont levonás)
2. egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 hiba 1 pont levonás)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótóban vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkinése közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői–írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15